

Arvoisat Ruotsin ja Venäjän saamelaiskäräjien presidentit, Norjan saamelaiskäräjien edustaja, Euroopan Neuvoston edustajat, eduskunnan apulaisoikeusasiamies, hyvät seminaarin puhujat, saamelaisjärjestöjen edustajat ja viranomaiset.

Suomen saamelaiskäräjien puolesta haluan toivottaa teidät lämpimästi tervetulleeksi tähän tärkeään seminaariin ja saamelaisten kotiseutualueelle, Inariin. On suuri ilo nähdä teidät täällä paikalla! Erityisen iloinen olen siitä, että voin käyttää näin korkea arvoisessa seminaarissa omaa äidinkieltäni, pohjoissaamea. Tämä on ensimmäinen Euroopan neuvoston järjestämä seminaari pohjoisessa ja olen hyvin tyytyväinen siitä, että Euroopan neuvosto on päättänyt järjestää tämän historiallisen seminaarin saamelaiskulttuurista ja saamelaisten kotiseutualueella.

Seminaarin ajankohta on ollut saamelaisille hyvin haasteellinen. Syksy on kiireisintä aikaa niin politiikassa kuin perinteisissä elinkeinoissakin. Eduskuntakausi lähenee Suomessa loppuaan ja poronhoitajilla on vuoden kiireisin aika kun erotukset ja porojen myynti teuraaksi ovat alkaneet. Moni seminaariosallistuja onkin tullut tänne Inarin suoraan erotuskaarteelta. Olen tästä hyvin iloinen ja tämä osoittaa sen, miten tärkeä Euroopan neuvosto on saamelaisille.

Euroopan Neuvoston työ on saamelaisille hyvin tärkeää. Euroopan neuvoston sopimukset suojelevat vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia. Alkuperäiskansojen oikeudet ovat kuitenkin vähemmistöjen oikeuksia laajemmat ja luonteeltaan kollektiivisia. Euroopan Neuvoston sopimukset ja niiden tulkintakäytäntö ovat vaikuttaneet kansalliseen lainsäädäntöön ja hallintoon. Euroopan neuvoston toimintaan vaikuttaa myös muu kansainvälisoikeudellinen kehitys ja se onkin huomionut työssään myös alkuperäiskansaoikeuksien kehittymisen. Euroopan Neuvoston sopimukset myös kehittyvät sen tulkintakäytännön myötä.

Euroopan neuvoston eri sopimukset painottavat erityisesti vähemmistöihin kuuluvien yksilöiden oikeuksia, mutta tulkintakäytössä on tuotu esille myös kollektiivisia oikeuksia. Suomalaisessa oikeuskäytännössä yksilöiden oikeudet – valtakulttuurin edustajienkin - on luettu tärkeämmiksi kuin saamelaisten kollektiiviset oikeudet. Länsimaiselle oikeuskäsitykselle kollektiivioikeudet ovatkin hankala kysymys. Erityisen vaikeaa viranomaisille on yksittäisten ratkaisujen vaikutusten selvittäminen koko saamelaiselle kulttuurimuodolle. Esimerkiksi Norjassa valtio uhkaa pakkoteurastaa puolet Norjan saamelaisten poroista. Päätös olisi tuhoisa saamelaisen poronhoitokulttuurimuodon säilymiselle Norjassa ja estäisi tulevilta saamelaisnuorilta pääsyn poroelinkeinoon pariin. Yksittäisillä, tätä sukupolvea koskevalla, päätöksillä voi olla tuhoiset seuraukset koko saamelaiselle kulttuurimuodolle ja päätöksillä voidaan sulauttaa saamelaiset valtakulttuuriin muutamassa sukupolvessa. Alkuperäiskansa saamelaisten tulevaisuudelle kaikkein ratkaisevinta ovat kollektiiviset oikeudet ja niiden kehittyminen. Kollektiiviset oikeudet edellyttävät, että ratkaisuja ei pohdita vain tämän sukupolven kannalta vaan myös tulevien sukupolvien kannalta.

Seminaarin teema – saamen kansa, kielet ja kulttuurit on hyvin tärkeä. On erityisen tärkeää että saamelaisnuorten asema ja mahdollisuudet on nostettu seminaarin yhdeksi pääteemaksi samoin kuin saamelaisnaisten asema. Kun puhutaan kielellisistä ja kulttuurisista oikeuksista puhutaan koko saamelaisesta kulttuurimuodosta. Jotta saamen kieli ja kulttuuri voivat säilyä elinvoimaisina, saamelaisilla on oltava luonnollisia kielenkäyttöympäristöjä, mahdollisuuksia harjoittaa perinteisiä elinkeinoja sekä aito mahdollisuus vaikuttaa saamen kansan tulevaisuuteen.

Suomessa saamelaisten oikeudet ovat kehittymässä, mutta taloudellinen taantuma ja saamelaisvastaisuus aiheuttavat Suomessa kuitenkin suuria ongelmia saamelaisten oikeuksien täysimääräiselle toteutumiselle ja Euroopan Neuvoston eri valvontaelinten suositusten toteutumiselle. Pitkään valmisteltu ja valtioneuvoston hyväksymä toimenpideohjelma saamen kielten elvyttämiseksi on vailla resursseja ja uhkana on sen jääminen turhaksi dokumentiksi kun rahaa ei löydy sen toteuttamiseen.

Eduskunnassa on käsiteltävänä uudistettu saamelaiskäräjälaki, joka toteutuessaan turvaisi saamelaisuuden säilymisen Suomessa ja kehittäisi saamelaisten vaikutusvaltaa. Eduskunnassa on kuitenkin laaja joukko kansanedustajia, jotka vastustavat lakiesitystä, koska se kehittäisi saamelaisten oikeuksia. Suomen saamelaiskäräjät on antanut tukensa tänä syksynä alkuperäis- ja heimokansoja koskevan Ilo 169-sopimuksen ratifioinnille. Valtioneuvosto on antanut Suomen eduskunnalle eilen esityksen ILO 169-sopimuksen ratifioimiseksi. Lukuisat ihmisoikeus-elimet, kuten Euroopan Neuvoston ministerikomitea, ovat kehottaneet Suomea ratifioimaan sopimuksen. Sopimuksen ratifioinnille ei löydy varauksetonta tukea Suomen eduskunnasta.

Suurin uhkakuva saamelaiskulttuurin tulevaisuudelle Suomessa on saamelaisvastaisuus ja sen lisääntyminen. Saamelaiset joutuvat kohtaamaan edelleenkin suvaitsemattomuutta. Yleinen vihapuhe saamelaisia kohtaan on lisääntynyt. Tähän kielteiseen ilmapiiriin ja erityisesti rasistisen kirjoittelun kielteisiin vaikutuksiin Euroopan Neuvosto onkin hyvin useasti kiinnittänytkin huomiota ja kehottanut Suomea ryhtymään toimiin tilanteen parantamiseksi. Toimenpiteet ovat olleet paikoitellen olemattomia ja kokonaisuudessaan riittämättömiä. Kaikenlainen vihapuhe etnistä alkuperää, ikää, kieltä tai seksuaalista suuntautumista kohtaan on tuomittavaa.

Saamelaisvastaisuuden lisääntyminen ilmenee erityisesti Pohjois-Suomen kunnallisten viranomaisien toiminnassa kaikissa muissa saamelaisten kotiseutualueen kunnissa paitsi Utsjoella. Tämä ilmenee lisääntyneenä saamelaisvastaisena kirjoitteluna medioissa ja sosiaalisessa mediassa, ja erilaisina poliittisina liikkeinä, jotka haluavat kieltää saamelaiskulttuurin olemassa olon, sulauttaa saamelaiset suomalaisiin tai haluavat saada valtakulttuurin edustajat saamelaisiksi. Kehitys on jatkunut Suomessa pitkään ja se on vaikuttanut dramaattisesti saamelaiskulttuuriin Suomessa. Saamelaisten poismuutto pois saamelaisten kotiseutualueelta on kiihtynyt. Olen saanut monia yhteydenottoja saamelaisilta, jotka kokevat, ettei heillä ole tulevaisuutta omalla kotiseudullaan, eivät uskalla toimia, liikua tai harjoittaa elinkeinojaan vapaasti ilman pelkoa, kiusaamista tai ulkoista uhkaa. Viimeksi alkuvuodesta tapasin Enontekiöllä saamelaisen, joka sanoi, että hänen on vaikea elää saamelaisena omalla kotiseudullaan.

Kansainvälinen kehitys on tehnyt monia kulttuureja ja kieliä uhanalaiseksi ja jopa kadottanut niitä, kuten Akkalansaamen Venäjältä 2000-luvulla. Uusimpien tutkimustulosten mukaan maailmasta kuolee keskimäärin yksi kieli viikossa. Tahti on hirveä. Kaikkein uhanalaisinta kielellinen monimuotoisuus on vauraissa valtioissa. Oman kulttuurin ja kielen ylläpitäminen on vaikeaa valtakulttuurin ja länsimaisen maailman paineessa. Kieli voi kadota yhdessäkin sukupolvesta. Saamen kieli oli todellisessa vaarassa kadota 1900-luvun puolivälissä. Erityisen huolestuttava tilanne on Venäjällä, jossa esimerkiksi koltan- ja turjansaame on todellisessa vaarassa kadota. Tarvitsemme kansainvälisen yhteisön tukea, jotta saamen kielet voivat säilyä erityisesti Venäjällä.

Vaikka saamen kieli on jokseenkin elinvoimainen nykyisten sukupolvien aikana muualla, tulevaisuus ei ole kuitenkaan turvattua. Kaikkein ratkaisevinta on, millaiset mahdollisuudet lapsilla ja nuorilla on säilyttää saamen kielensä, identiteettinsä ja kulttuurinsa. Poismuutto pois saamelaisten kotiseutualueelta voi johtaa koko saamelaisen kulttuurimuodon muuttumiseen. Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa on suuri kaupunkisaamelaisvähemmistö. Mahdollisuudet oppia saamen kieltä ovat vä-

häiset tai jopa olemattomat kotiseutualueen ulkopuolella. Kaupunkiympäristö myös muuttaa ihmistä, suhdetta luontoon ja yhteys kotiseutualueelle heikkenee.

Saamelaiset ovat olleet yksi kansa usean eri valtion alueella koko historian ajan. Nykyisin meille rajoja piirtävät neljä eri valtiota, Euroopan unioni ja kansainvälispoliittinen tilanne. Olen hyvin huolissani kansainvälisen tilanteen vaikutuksista saamelaisten yhteistyöhön. Nykyisen tilanteen vaikutukset käsitykseen saamelaisista yhtenä kansana voivat olla kielteisiä. Meidän saamelaisten välille ei saada enää luoda uusia rajoja.

Olen todella iloinen että Euroopan Neuvosto on kutsunut Venäjän saamelaisten edustajan puhumaan seminaariin, vaikka Venäjän saamelaisasiat eivät kuulukaan seminaarin teemoihin. Tämä päätös oli hyvin tärkeä sekä saamelaisten yhteisöllisyyden että maailmanpoliittisen tilanteen johdosta. Euroopan Neuvostolla on ollut tärkeä rooli kylmän sodan jälkeisen yhtenäisen ja ihmisoikeusmyönteisen Euroopan kehittämisessä. Sen ihmisoikeus- ja parlamentaarinen työ on luonut eurooppalaista identiteettiä ja taannut rauhaa. Nyt tarvitsemme vahvaa Euroopan neuvostoa enemmän kuin kenties koskaan. Maailmanpoliittinen tilanne on tuonut suuren uhan Euroopan rauhalle. Tämä tilanne konkretisoituu täällä Inarissa, arktisella alueella, jossa asevarustelu kiihtyy ja sijaitsemme lähellä Venäjän rajaa.

Tämä seminaari tapahtui hyvin tärkeään aikaan. Venäjän hallitus on vaihtanut viime vuonna pohjoisia alkuperäiskansoja, Raiponia, edustavan järjestön valtionjohdolle myötämielisiksi. Nyt sama tehtiin Kuolan saamelaisten parlamentille viime lauantaina. Venäjän saamelaisilla ei ole laissa taattuja kulttuurisia eikä kielellisiä oikeuksia ja nyt heiltä yritetään viedä oikeus edustaa itseään ja ajaa omia oikeuksiaan. Venäjän saamelaisten syrjäytettyä johtajaa on uhkailtu ja peloteltu. Pelkään aidosti hänen turvallisuutensa puolesta ja ihailen ja kunnioitan hänen rohkeuttaan ja periksiantamattomuuttaan saamelaisten oikeuksien puolustamiseksi.

Hyvä seminaariyleisö, arvoisa Euroopan Neuvosto. Emme voi vain seurata vierestä kun Venäjän saamelaisilta viedään elintila ja heidät sulautetaan valtakulttuuriin. Emme voi hyväksyä sitä, että Venäjä määrää kuka edustaa saamelaisia ja mistä asioista saamelaiset saavat puhua. Emme voi hyväksyä sitä, että saamelaiset joutuvat pelkäämään turvallisuutensa puolesta ja heidät yritetään hilljittää pelottelulla. Tämä ei sovi Euroopan Neuvoston arvoihin. Arvoisa Euroopan Neuvosto ja koko kansainvälinen yhteisö, vetoan teihin, että emme jätä Venäjän saamelaisia yksin ja tuemme heitä. Me tarvitsemme teitä, Euroopan neuvosto, rakentamaan rauhaa ja yhtenäisyyttä kuten kylmän sodan jälkeinkin. Pyydän teitä, kansainvälinen yhteisö, tekemään kaikkenne, että saamelaiset saavat elää Venäjällä turvassa, ilman pelkoa, uhkailua ja valtiollista pakko-ohjausta. Venäjän saamelaisten tilanne uhkaa koko saamelaiskulttuuria ja sen tulevaisuutta. Me olemme yksi kansa neljän valtion alueella.

Saamelaisen kaunokirjallisuuden isän Johan Turin sanoin, tunturin laelta katsoessa järki on selkeä toisin kuin tunkkaisissa huoneissa. Turi tarkoitti tällä myös sitä, että tunturin laelta näkee kauas ja tuuli pääsee puhaltamaan, näkee hyvän tutkaimen ja tukkeutuneet korvat avautuvat. Tämän sukupolvenkin on katsottavaa maailmaa tunturin laelta ja pystyttävä katsomaan sekä menneisyyteen, nykyisyyteen että tulevaisuuteen, jotta kulttuurinen ja kielellinen perintö eivät katkea vaan jatkuvat elävänä ja kulttuurisesti ja kielellisesti rikkaana. Meidän tulee arvioida itseämme ja toimintaamme siten, millaisen perinnön jätätämme omille lapsillemme ja tuleville sukupolville.

Arvoisa seminaariväki, olemme tärkein asioiden äärellä. Kuulemme tänään erilaisia haasteita, mitä saamelaiset joutuvat kokemaan sekä hyviä käytäntöjä ja ratkaisumalleja tilanteiden ratkaisemiseksi. Saamelaiskulttuuri ei ole staattinen, muuttumaton kulttuuri vaan sopeutamme valtakulttuurin innovaatioita omaan kulttuuriimme ja kehitämme uusia ja omia innovaatioitamme. Moottorikelkka tuli

saamelaisilla ensimmäisenä käyttöön poronhoidossa, josta se levisi myös muualle, olemme ottaneet internetin ja sosiaalisen median keinoksi ylläpitää saamelaisten yhteisöllisyyttä ja säilyttää saamen kieltä ja etäopetuksen keinoksi turvata saamen kielen opetusta myös meidän katsontakannassa syrjäseuduille eli kaupunkeihin.

Toivon, että tämä seminaari johtaa aivan uudenlaiseen vuorovaikutukseen saamelaisten, viranomaisten ja Euroopan neuvoston välillä - ja luonnollisesti - voimme luoda uusia toimintatapoja kehittää Euroopan neuvoston toimintaa ja saamelaisten oikeuksia.

On tärkeää, että kehitys ei jää tähän vaan että seminaarista seuraa pysyviä ja yhä kehittyviä toimintamalleja. Saamelaiskäräjät ja saamelainen parlamentaarinen neuvosto osallistuvat mielellään seminaarin tulosten analysoimiseen ja pysyvien toimintamallien kehittämiseen. Esitänkin pohdittavaksi kysymyksen, että mitä tämän jälkeen tapahtuu, Euroopan neuvosto?

Suomen saamelaiskäräjien puolesta haluan kiittää teitä jo nyt halustanne osallistua tähän ainutlaatuiseseen tapahtumaan ja toivotan teille antoisaa seminaaripäivää! Kiitos mielenkiinnostanne!